

Jan Polcyn

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa
im. Stanisława Staszica w Pile
Instytut Ekonomiczny
e-mail: jan.palcyn@pwsz.pila.pl

Wybrane składowe kapitału społecznego jako miernik wspomagający ocenę pracy szkoły

Abstrakt

Celem pracy jest zaproponowanie metody pomiaru wybranych elementów kapitału społecznego szkoły średniej. W wyniku prowadzonych analiz zaproponowano uwzględnienie wybranych miar aktywności określających kapitał społeczny u rodziców, nauczycieli i uczniów. Wyliczone dla tych trzech grup sumy zaproponowanych miar określono jako wskaźnik pozytywnego kapitału społecznego szkoły. Ponadto wyznaczono sumy miar działań niepożądanych i określono je jako negatywny kapitał społeczny szkoły. Różnicę pomiędzy pozytywnym i negatywnym kapitałem społecznym szkoły określono jako wskaźnik wybranych składowych kapitału społecznego szkoły.

Słowa kluczowe: pomiar kapitału społecznego, pozytywny kapitał społeczny, negatywny kapitał społeczny.

Wprowadzenie

Termin kapitał społeczny znany jest od końca XIX wieku, częściej jednak jest stosowany od końca XX wieku (Coleman 1990: 300; Bourdieu, Wacquant 2001: 105). Należy on do tak zwanych miękkich czynników budowania konkurencyjności firmy. W tym kontekście dzielony jest na trzy elementy: wymiar stosunków międzyludzkich, do których zaliczane jest zaufanie, normy, zobowiązania i identyfikacja, kapitał strukturalny, do którego zaliczane są powiązania w sieci, konfiguracja sieci powiązań, odpowiedzialność organizacji, oraz kapitał poznawczy, do którego zaliczane są wspólnie podzielane słowniki, wspólny język, wspólnie podzielane opowieści (Bratnicki, Strużyna 2001: 70). Na kapitał społeczny składają się też związki społeczne, zobowiązania związane z wzajemnymi stosunkami międzyludzkimi,

w pewnych warunkach może być wyrażany w formie zaufania społecznego oraz wymieniany na kapitał ekonomiczny (Przygodzki 2004: 99). Jest zbiorem różnorodności wspólnych struktur społecznych ułatwiających działanie zarówno jednostek, jak i całej organizacji (Grootaert 1998: 2). Podstawowym warunkiem funkcjonowania kapitału społecznego jest wzajemne zaufanie wśród określonej zbiorowości społecznej, które jest podstawową przesłanką do realizacji określonych celów. Podstawą budowy zaufania jest uznawanie tych samych norm, wartości, podzielenie tych samych poglądów (Winter 2000: 3). Według Fukuyamy zaufanie ma istotną i wymierną wartość ekonomiczną (Fukuyama 1997: 20).

Kapitał społeczny może być tworzony na bazie więzi sąsiedzkich, ale także poprzez internetowe grupy dyskusyjne czy bardzo popularne ostatnio portale społecznościowe (Przygodzki 2004: 102). Bardzo interesująca jest definicja określająca kapitał społeczny jako zbiór zasobów, jakie dana jednostka może zdobyć we własnej siatce społecznej (Styła 2009: 67). Coleman (1990) zajmował się kapitałem społecznym w kontekście edukacyjnym i rozumiał on ten kapitał jako oddziaływanie rodziców, przyjaciół rodziców, którzy mieli wpływ na dzieci, a także relacje między rodzicami i dziećmi. Kapitał społeczny postrzegany jest też jako czynnik, bez którego nie jest możliwe efektywne nauczanie i uczenie się (Wiktorzak 2009: 260).

Obserwowany ostatnio proces oceny pracy placówek edukacyjnych koncentruje się głównie na analizie wyników egzaminów zewnętrznych: gimnazjalnych, maturalnych, wyznaczeniu poziomu zdawalności egzaminów oraz edukacyjnej wartości dodanej. Mierniki te, choć są bardzo ważne, nie oddają całej istoty pracy szkoły. Bardzo ważnym aspektem misji szkoły jest kreowanie zachowań, które mieszczą się w definicji kapitału społecznego. Stąd wyznaczenie poziomu kapitału społecznego szkoły może wydatnie przyczynić się do bardziej zbliżonej do obiektywnej oceny placówki edukacyjnej. Powinien on być składnikiem miernika syntetycznego obrazującego całokształt pracy szkoły. Celem niniejszej publikacji jest zaproponowanie metody pomiaru wybranych elementów kapitału społecznego szkoły średniej. Efektem realizacji celu niniejszej pracy jest wyznaczenie syntetycznego miernika wybranych składowych kapitału społecznego szkoły.

1. Pomiar kapitału społecznego

Badając kapitał społeczny można dokonać jego podziału na następujące składniki: działanie w ramach sieci (badane jest powiązanie pomiędzy jednostkami lub grupami), wzajemność (działanie jednych osób na rzecz drugich, nawet kosztem własnego interesu, licząc na odwzajemnienie tego dzia-

łania w przyszłości), zaufanie (partnerzy zachowują się zgodnie z oczekiwaniami i będą się wspierać), normy społeczne (określają pożądane formy zachowania), wspólnota (połączenie uczestnictwa), postawa aktywna (zaangażowanie uczestników we wspólne działania) (Bullen, Onyx 1998: 3).

Do miar kapitału społecznego mogą być zaliczane takie wskaźniki, jak: średnia długość życia mieszkańców, współczynnik popełnianych samobójstw, ilość zająć w ciężę nieletnich, wskaźniki dotyczące przestępczości, ilość uczących się w szkołach wyższych, wskaźniki dotyczące zatrudnienia, zawierania i rozpadu małżeństw, dotyczące podejmowania nowych przedsięwzięć biznesowych, dochodów gospodarstw domowych, PKB per capita (Stone 2001:5). Stosowanie części z przedstawionych mierników może być dyskusyjne, trudno bowiem odnieść je do istoty kapitału społecznego. Znana jest metoda pomiaru kapitału społecznego poprzez liczenie grup klubów sportowych w społeczeństwie, partii politycznych oraz innych stowarzyszeń. Pomiar polegał na obserwowaniu zmian wielkości pomiarowych w czasie (Fukuyama 1999). Pamiętać należy, że kapitał społeczny może powstawać również w wyniku synergii jednostek (firm) nie jest więc w takiej sytuacji wyłącznie sumą kapitału społecznego wszystkich pracowników (Wiktorzak 2009: 258). Próbę syntetycznego zestawienia narzędzi pomiarowych kapitału społecznego odnaleźć można w pracy Pawłowskiej (2012: 87-100). Przedstawiono w niej mierniki na poziomie mikro, mezo oraz makro. Pomimo tego, że zaprezentowano dość znaczą ilość mierników, to wszystkie są związane z pomiarem kapitału społecznego przedsiębiorstw komercyjnych i nie nadają się do zastosowania w szkole.

W literaturze spotykamy podział kapitału społecznego na kolektywny oraz indywidualny. Kolektywny kapitał społeczny związany jest z grupą i jest rozumiany jako cecha analizowanej grupy, bez uwzględniania cech jednostek wchodzących w skład grupy (Lochner i in., 1999: 259-270). Indywidualny kapitał społeczny jest związany z charakterystyką członków analizowanej społeczności (Flap, Snijders, Völker, Van der Gaag, 2003). Pomiar indywidualnego kapitału społecznego oparty jest zwykle na metodzie kwestionariuszowej. Wymienia się przy jego pomiarze trzy podejścia: generator imion, generator zawodów i generator zasobów (Styła 2009: 68). Uwzględniając cel niniejszego artykułu, należy stwierdzić, że najwłaściwsze będzie spojrzenie na jego realizację poprzez pomiar indywidualnego kapitału społecznego.

2. Pomiar wybranych składowych kapitału społecznego szkoły

Kapitał społeczny szkoły może wyrażać się w ilości świadczonej pomocy koleżeńskiej, w zgraniu zespołów klasowych, przekładających się również w pozytywne działania pozaszkolne. Jest tym czynnikiem, który przekłada się na utrzymywanie kontaktów z osobami z klasy przez całe życie, co w perspektywie zawodowej przekłada się na tworzenie sieci powiązań.

W edukacji szkolnej dostrzegana jest konieczność kreowania kapitału społecznego poprzez realizowanie niektórych zajęć w formie projektów. Tak organizowane zajęcia mają uczyć współpracy w grupie, pokazywać budowanie sieci wzajemnych powiązań, wymagają dzielenia się zadaniami i odpowiedzialnością, uczą wzajemnej pomocy i zaufania.

Dyskusyjnym pozostaje zaprezentowane niżej podejście do pomiaru kapitału społecznego jako sumy kapitałów społecznych członków grupy (klasy). Bowiem kapitał społeczny grupy może być traktowany jako struktura społeczna, z której korzyści czerpią wszyscy jej członkowie, jednak żaden z członków grupy nie jest nawet częściowo właścicielem tego kapitału, wytworzona wartość jest efektem interakcji członków grupy (Bourdieu 1985: 248).

Poniżej przedstawiona koncepcja pomiaru kapitału społecznego szkoły, aczkolwiek odmienna od koncepcji Bourdieu, jest jednak zgodna z prezentowanym w literaturze spojrzeniem na kapitał społeczny jako sumę kapitałów społecznych jednostek wchodzących w skład grupy. Zgodnie z tą koncepcją możliwe jest wyznaczanie kapitału społecznego jednostki oraz kapitału społecznego grupy rozumianego jako suma kapitałów społecznych uczestniczących w grupie jednostek (Putnam 1995: 263). Zaproponowane mierniki kapitału społecznego szkoły odbiegają od mierników omawianych w literaturze. Dokonując ich wyboru do pomiaru kapitału społecznego, kierowano się kryterium odzwierciedlenia tych miar w definicji kapitału społecznego. Autor ma świadomość tego, że stanowią one tylko pewien wycinek miar mieszczących się w definicji kapitału społecznego. Dobierając jednak miary, starano się kierować ideą kapitału społecznego oraz prostotą pomiaru, pamiętając o tym, że w warunkach szkolnych możliwe jest dokonanie pomiaru tylko wybranych składowych kapitału społecznego. Dodatkową trudnością była mnogość definicji kapitału społecznego, z których w niniejszej pracy przytoczono tylko wybrane. Dalszą konsekwencją tej różnorodności są też zróżnicowane zasady wydzielenia elementów kapitału społecznego.

Niemniej jednak, pamiętając o powyższych zastrzeżeniach, sformułowano propozycję pomiaru kapitału społecznego szkoły, polegającą na wyznaczeniu dwóch miar tego kapitału, to jest wskaźnika pozytywnego kapitału społecznego szkoły oraz wskaźnika negatywnego kapitału społecznego szkoły. Trze-

ci miernik, określony jako wskaźnik społeczny szkoły, jest różnicą pomiędzy pozytywnym i negatywnym kapitałem społecznym szkoły.

Wyznaczenie wskaźnika pozytywnego kapitału społecznego szkoły powinno być oparte o trzy grupy osób związane z funkcjonowaniem szkoły, to jest uczniów, nauczycieli i rodziców. Suma kapitału społecznego każdej z grup powinna stanowić sumaryczny miernik wybranych składowych kapitału społecznego szkoły. Wobec tego proponuje się uwzględnienie następujących wielkości:

1. W grupie uczniów:

- ilość akcji honorowego krwiodawstwa zorganizowanych przez analizowaną grupę,
- ilość krwiodawców/ilość osób pełnoletnich w grupie,
- ilość osób, które zarejestrowały się jako osoby chętne do oddania krwi, lecz nie zostały dopuszczone do oddania krwi z przyczyn zdrowotnych (dyskwalifikacja),
- ilość osób zarejestrowanych jako dawcy szpiku kostnego/ilość osób pełnoletnich,
- ilość akcji charytatywnych zorganizowanych przez grupę,
- ilość uczniów zaangażowanych w akcje charytatywne,
- elementy wskazujące na kształtowanie się społeczeństwa obywatelskiego (np. zaangażowanie w samorządzie szkolnym),
- ilość osób zrzeszonych w klubach sportowych,
- gotowość grupy do podejmowania wspólnej aktywności (np. odsetek grupy wyjeżdżający na wspólne wycieczki, organizujący wspólne przedsięwzięcia),
- ilość dobrowolnych projektów edukacyjnych, w których uczestniczą członkowie grupy,
- aktywna przynależność do organizacji prospołecznych, np. Polskiego Czerwonego Krzyża, Ochotniczej Straży Pożarnej itp.,

2. W grupie nauczycieli (nauczyciele powinni być autentyczni w głoszonych przez siebie poglądach, stąd powinni postępować tak samo, jak oczekują, by postępowali uczniowie):

- ilość akcji honorowego krwiodawstwa zorganizowanych przez nauczycieli,
- wskaźnik ilość krwiodawców/ilość osób w grupie,
- ilość osób, które zarejestrowały się jako osoby chętne do oddania krwi, lecz nie zostały dopuszczone do oddania krwi z przyczyn zdrowotnych (dyskwalifikacja),

- ilość osób zarejestrowanych jako dawcy szpiku kostnego/ilość osób w grupie,
- ilość akcji charytatywnych zorganizowanych przez grupę,
- ilość nauczycieli zaangażowanych w akcje charytatywne,
- elementy wskazujące na kształtowanie się społeczeństwa obywatelskiego (np. zaangażowanie się w wyborach samorządowych, parlamentarnych, objęcie funkcji radnego, parlamentarzysty, zaangażowanie w działalność w związkach zawodowych),
- ilość osób zrzeszonych w klubach sportowych,
- gotowość grupy do podejmowania wspólnej aktywności (np. odsetek grupy wyjeżdżający na wspólne wycieczki, organizujący wspólne przedsięwzięcia),
- ilość projektów edukacyjnych, w których uczestniczą członkowie grupy,
- aktywna przynależność do organizacji prospołecznych, np. Polskiego Czerwonego Krzyża, Ochotniczej Straży Pożarnej itp.,

3. W grupie rodziców:

- zaangażowanie rodziców w radzie rodziców,
- frekwencja na wywiadówkach,
- zaangażowanie w sprawy szkoły.

Nie wszystkie postawy mieszczące się w definicji kapitału społecznego mogą być uznane za pozytywne, dlatego też w literaturze spotykamy pojęcie negatywnego kapitału społecznego (Portes 1998: 8). Wobec tego w propozycji wartościowania kapitału społecznego przedstawionej w niniejszej pracy również zaproponowano wycenę tej formy kapitału społecznego. W dalszej konsekwencji będzie on pomniejszał kapitał społeczny szkoły.

Wyznaczając wskaźnik negatywnego kapitału społecznego szkoły, proponujemy skoncentrować się tylko na uczniach. Taka propozycja uzasadniona jest czysto praktycznym podejściem związanym z możliwością pozyskania wielkości pomiarowych. Do wyznaczenia wskaźnika negatywnego kapitału społecznego szkoły proponuje się zaliczyć następujące wielkości:

- liczba uczniów w konflikcie z prawem (skazani),
- liczba uczniów w konflikcie z normami społecznymi (negatywne uwagi w dzienniku lekcyjnym, będące skutkiem zachowania),
- liczba uczniów uczestniczących w grupach nieformalnych.

W stosunku do negatywnego kapitału społecznego dotyczącego rodziców można zakwalifikować absencję na wywiadówkach szkolnych, wskazuje bowiem ona na brak zainteresowania ze strony rodziców budowaniem

więzi społecznych ze szkołą. Trudnym do zidentyfikowania w warunkach szkolnych negatywnym kapitałem społecznym rodziców jest pobyt w zakładzie karnym, choroba alkoholowa oraz przemoc w rodzinie. Negatywny kapitał społeczny w grupie nauczycieli jest elementem nieuchwytnym głównie ze względu na wzajemne popieranie się tej grupy zawodowej. Pojedynczymi symptomami negatywnego kapitału ludzkiego wśród nauczycieli może być brak zaufania w stosunku do nauczycieli, wyrażony ilością skarg złożonych na tę grupę zawodową. Skarga złożona na nauczyciela może wskazywać na to, że nie pełni on właściwie swojej roli związanej z kreowaniem kapitału społecznego. Sumy powyżej zaproponowanych wielkości powinny pozwolić na wyznaczenie wskaźnika wybranych składowych kapitału społecznego szkoły. Wielkość tę proponujemy wyznaczyć według następującego wzoru:

(1)

$$WWSKSS = WPKSS - WNKSS$$

gdzie:

WWSKSS – wskaźnik wybranych składowych kapitału społecznego szkoły,

WPKSS – wskaźnik pozytywnego kapitału społecznego szkoły,

WNKSS – wskaźnik negatywnego kapitału społecznego szkoły.

3. Kreowanie kapitału społecznego szkoły

Pomimo tego, że funkcjonowanie szkoły w znacznym stopniu odbiega od funkcjonowania przedsiębiorstwa, to można dostrzec pewne cechy znajdujące odzwierciedlenie w kapitale społecznym szkoły. Wyeksponowanie tych cech w społeczności szkolnej może przyczynić się do uzyskania przewagi konkurencyjnej nad innymi szkołami, co w dobie konkurowania pomiędzy szkołami o uczniów jest bardzo istotnym elementem. Pamiętać jednak należy, że zbyt silna wzajemna konkurencyjność szkół jest źródłem nierówności społecznych. Do cech znajdujących odzwierciedlenie w szkole, wymienionych przez wspomnianych autorów w kontekście firmy, można zakwalifikować zaufanie. Sprawne procesy wychowawcze wymagają zaufania w relacji nauczyciel – rodzice - uczeń. Inną cechą wspólną są normy obejmujące wspólnie wyznaczone normy postępowania w szkole i poza szkołą. We wspomnianym podobieństwie mieszczą się również zobowiązania, które w społeczności szkolnej należy rozumieć jako nauczanie zasad i stosowanie się do tych zasad również przez nauczycieli, terminowe wywiązywanie się z zadań, a także wdzięczność skierowana do nauczycieli za podejście do pracy jak do misji społecznej, może to zaowocować w przyszłości bardzo ważną więzią społeczną. Mieszczący się w omawianym podejściu wymiar identyfikacji sprawia, że budowana jest więź przynależności do określonej społecz-

ności szkolnej, budowane jest uczucie dumy, a zewnętrzną oznaką identyfikacji może być noszenie znaczków wyróżniających przynależność do określonej społeczności. W kapitale poznawczym zaś mieszczą się anegdoty na temat szkolnej społeczności, a w kapitale strukturalnym wzajemne powiązania zespołów klasowych, które powodują, że przebywanie w szkole jest przyjemne, a uczniowie spotykają się ze sobą z przyjemnością nawet poza szkołą. Wskazane tutaj podobieństwa pomiędzy podejściem do kapitału społecznego jak do budowania konkurencyjności pozwalałyby z pewnością na wyznaczenie odmiennych niż powyżej zaproponowano mierników kapitału społecznego. Wyznaczenie jednak tych mierników i późniejsze ich stosowanie w praktyce szkolnej wydaje się być o wiele bardziej skomplikowanym procesem niż rozwiązania zaproponowane.

Zaproponowany model pomiaru kapitału społecznego jest rozwiązaniem bardzo uproszczonym, odzwierciedlającym tylko niektóre aktywności zaliczane do kapitału społecznego. Szkoła jest specyficznym miejscem, prowadzącym działania nienastawione na zysk, stąd trudno jest zaobserwować wszystkie obszary kapitału społecznego możliwe do zaobserwowania w firmie. Zewnętrzny kapitał społeczny możliwy do zaobserwowania w szkole to pełnienie przez niektóre szkoły funkcji liderów pewnych działań. Należy jednak przypuszczać, że działania te bardziej związane są z chęcią zareklamowania się w środowisku, co w efekcie ma się przełożyć na zainteresowanie naborem do szkoły, niż z samym tworzeniem kapitału społecznego.

Kapitał społeczny obserwowany w szkole w znacznej mierze może być kreowany przez działania wychowawcze, wzorcowe postawy spotykane w szkolnym środowisku, obserwację autorytetów. Jest tutaj wielka rola autentycznych wychowawców, posiadających nie tylko talent w zarządzaniu młodzieżowymi zespołami, ale także dających przykład swoimi życiowymi postawami, pokazujących że mówią i postępują w ten sam sposób. Kapitału społecznego nie da się wytworzyć poprzez przemyślane decyzje inwestycyjne (Fukuyama 1997: 13), więc najwłaściwszym postępowaniem na etapie szkolnym wydaje się podejście do budowania tego kapitału jak do misji wychowawczej.

W dalszej części konieczne jest zweryfikowanie zaproponowanych mierników, po to by uzyskać skalę odniesienia pozwalającą na ocenę kapitału społecznego szkoły. Korzystając z oceny w tym zakresie możliwe będzie dostarczanie sygnałów dla usprawnienia procesów wychowawczych w szkole co w dalszej perspektywie powinno pozwalać na sukcesywne podnoszenie wartości kapitału społecznego szkoły, a w następstwie społeczeństwa.

Podsumowanie

W pracy skoncentrowano się jedynie na możliwościach pomiaru kapitału społecznego szkoły, a w zasadzie na pomiarze indywidualnego kapitału społecznego uczniów. W tym kontekście ma on bardziej służyć do oceny pracy wychowawczej szkoły, do określenia aktywności prospołecznej szkoły. Niniejsza praca jest próbą zwrócenia uwagi na fakt, że w działalności prowadzonej w szkole oprócz mierzalnych wyników nauczania związanych z przyswojeniem wiedzy i umiejętności są również bardzo ważne działania związane z kreowaniem kapitału społecznego. Występujące ostatnio tendencje do pomiaru zjawisk występujących w edukacji były bezpośrednią przyczyną zaproponowania miar kapitału społecznego w szkole.

Bibliografia:

1. Bourdieu P., 1985, *The Forms of Capital*, [w:] *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, Richardson, J.G. (red.), Greenwood, New York.
2. Bourdieu P., Wacquant L.J.D., 2001, *Zaproszenie do socjologii refleksyjnej*, Wydawnictwo Oficyna Naukowa, Warszawa.
3. Bratnicki M., Strużyna J., 2001, *Przedsiębiorczość i kapitał intelektualny*, Wydawnictwo Uczelniane Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego w Katowicach.
4. Bullen P., Onyx J., 1998, *Measuring Social Capital in Five Communities in NSW – A Practitioners Guide*, *Journal of Applied Behavioural Science*, No. 1.
5. Coleman J.S., 1990, *Foundations of Social Theory*, Harvard University Press.
6. Flap H.D., Snijders T.A.B., Völker B., Van der Gaag M.P.J., 2003, *Measurement instruments for social capital of individuals*, *Social Survey on the Networks of the Dutch*, report.
7. Fukuyama F., 1997, *Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu*. Wydawnictwo PWN, Warszawa-Wrocław.
8. Fukuyama F., 1999, *Social capital and Civil Society*, *Prepared for delivery at the IMF Conference on Second Generation Reforms*, The Institute of Public Policy, George Mason University.
9. Grootaert Ch., 1998, *Social Capital: The Missing Link? The World Bank Social Development Family Environmentally and Socially Sustainable Development Network*, Social Capital Initiative, Working Paper, No. 3.

10. Lochner K., Kawachi I., Kennedy B.P., 1999, *Social capital: A guide to its measurement*, Health & Place, No. 5.
11. Pawłowska E., 2012, *Kapitał społeczny – diagnoza i pomiar*, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Seria: "Organizacja i Zarządzanie" z.63a.
12. Portes A., 1998, *Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology*, „Annual Review of Sociology”, t. 24.
13. Przygrodzki Z., 2004, *Znaczenie kapitału społecznego w rozwoju*, [w:] A. Jewtuchowicz (red), *Wiedza, innowacyjność, przedsiębiorczość a rozwój regionów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
14. Putnam R., 1995, *Demokracja w działaniu. Tradycje obywatelskie we współczesnych Włoszech*, tłum. Jakub Szacki, Fundacja im. Stefana Batoro, Znak, Warszawa-Kraków.
15. Stone W., 2001, *Measuring social capital. Towards a theoretically informed measurement Framework for researching social capital in family and community life*, Research Paper, No. 24.
16. Styła R., 2009, *Kwestionariusz do Pomiaru Indywidualnego Kapitału Społecznego (KPIKS) – wstępna propozycja oparta na idei generatora zasobów Toma Snijdersa*, „Psychologia Społeczna”, tom 4.
17. Winter I., 2000, *Towards a theorised understanding of family life and social capital*, Australian Institute of Family Studies, Working Paper No. 21.
18. Wiktorzak A. A., 2009, *Kapitał społeczny szkoły* [w:] B. Niemierko (red.), *Badania międzynarodowe i wzory zagraniczne w diagnostyce edukacyjnej*, B. Niemierko (red.), Materiały XV Konferencji Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Edukacyjnej, Kielce

Źródła internetowe:

1. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/1999/reforms/fukuyama.htm>

Selected Component of Social Capital as a Measure to Aid Assessment of School Work

Summary

The aim of the work is to propose a method for measuring selected components of secondary school social capital. As a result of the analyses, the inclusion of selected measures of activity defining the social capital of parents, teachers and students is suggested. The sums of the proposed measures calculated for these three groups are defined as the ratio of the positive social capital of the school. In addition, the sums of measures of adverse ac-

tivities are determined and identified as the negative social capital of the school. The difference between the positive and the negative social capitals of the school is defined as the ratio of selected components of the school social capital.

Key words: measurement of social capital, positive social capital, negative social capital.